

CUPRINS

Introducere	7
Ultimele lupte	29
Epigonii	69
Epilog	91
Convorbirile lui Beethoven	139
Beethoven și Grillparzer	167
Beethoven și societatea evreiască din timpul său	173
Notă la capitolul precedent	187

Introducere

Au plecat din Viena la 28 septembrie 1826. Se opresc o noapte pe drum și ajung pe la jumătatea după amiezii lui 29 la Gneixendorf. Beethoven și-a luat mult de lucru: *Corretul* în fa de definitiv, de scris un nou *linofe* (inceput încă dinainte) pentru *Cvintetul în si bemol*, un *Cvintet* comandat, ca să nu mai vorbească de corespondența de afaceri, care trebuia adusă la zi, și de revizuirea unor opere pentru tipar. Are deci cu ce să se ocupe; în primele zile, calmul cimpenesc îl bucură; nu se poate plînge de primărea făcută.

N-ar avea să se plîngă, dacă n-ar fi venit pus pe curță cu frațele său. E drept că nu se puteau găsi frați mai diferiți și mai puțin făcuți să se înțeleacă. Parcă ar fi fost vorba de o glumă proastă a naturii. Portretul lui Ioan¹ de la Expoziția Centenarului lui Beethoven, în 1927, mi-a lăsat o amintire pălunzătoare și burlescă: nas lung și cărnos, gură mare cu buze subțiri, cu un zimbet forțat în colțul gurii, ochiul drept pe jumătate închis, dar stîngul e și mai ațet, cravată neagră, lăță, jehon, un șnur de păr în vârful capului, favoriți, pe frunte ochelari — înfățișarea unui om de legi periculos, un vulpoi balzacian.

Gerhardt von Breunig, amuzat în copilărie de aspectul personajului, spune că era pînă în cîm și rău făcut, că nu era înalt (deși mai înalt decît Ludwig), avea urechi largi și inegali, păr negru-lun, lîns, era îmbrăcat demodat și ceremonial într-un frac albăstru cu nasturi de oțel, vestă albă și mănuși groase de ată, prea lungi în degete.

¹ Portret în relief de L. Gross, cu data de 1841, aparținînd lui Emil Axmann din Viena.

Ultimele lupte

Am vrea sa aruncăm un vâl de milă și de pietate peste lunile care au umflat. Toți acei care a trebuit să fie matorii lungului drum de agonie pe care au trecut cei dragi, fără să poată cu nimic a-l alina. Ei cunosc cu prisosință greoaia sarcă,

Vom căsi amănuntele acestor nesfârșite săptămâni, cum Beethoven era smuls bucală cu bucala vieții (ah! cât e de greu să mori!). In cartea cinstită și minuțioasă a lui Alexandru Wheelock Thayer. Voi pune doar in lumina etapele mari ale coborârii in mormânt (ele n-au fost întotdeauna bine desprinse).

Venise cu o dublă pneumonia, care a rămas trei zile negrijita: căci cei doi medici chemați s-au sustras! Firoste că boala s-a înrăutătit. Beethoven nu-și da bine seama de starea lui. Cum a ajuns i-a scris prietenului Holz să vină să-l vadă; scrisoarea l s-a rătăcit printre hirtii, a mai decelat una, probabil la 3 sau 4 decembrie. Spunea că este „indis-pus”, „asa încât cred ca as fara mai bine sa stau in pat”¹. Holz a alergat să-l vadă, la 5 decembrie, și a chemat (Cău-tele de convorbiri necoversele de argeță pe doctorul Waw-ruch, profesor de patologie la clinica medicală pentru chi-

¹ Dr. Brönnhofer a protestat că locuința lui Beethoven era într-un cartier prea depărlat! Dr. Staudenheimer a promis și n-a venit.

² In această scrisoare se află, scrisă de mîna lui Beethoven, caq-terea, notată pe muzică: „Grossa cu totă, der fiesse gessig fröhlich!“ („Mă arde alta simt, nuz judec uref unders!“) pe care am repro-dus-o in fruntea cărții noastre Ghehe și Beethoven.

ciosă a vieții sale întregi, sfânta muzică („Du holde Kunst“). Iată ultimele note pe care i le-a dictat¹:

În pragul agoniei i-a spus cîntărețului Lablache: „Azi! clăpotul? Schimbare de decor!.” (*Hört Ihr die Glocke? Die Dekoration wechsell...*)².

Nu mai erau bătăile furioase ale Destinului la ușă. Ușa se deschidea spre libertate.

În timpul acesta, hîrfelile umblea de zor prin Viena. Ajutorul primit din Anglia fusese larmă mare. Ziarele din Viena — „Beobachter”, „Wiener Zeitung” — vorbiseră mult despre el. Și iată că vienezii își amintiră că marele lor om este în agonie! Mulți s-au repezit să-i sune la poartă; dar era prea tîrziu, poarta răminea închisă; pentru foarte puțin se mai deschidea: Beethoven nu mai era în stare să primească. Și care credeți că a fost sentimentul general la Viena. Părerii de rău, remuscări sau mîhniri? Nu, doar ciudă că Beethoven s-a adresat pentru ajutor unor străini! Chiar și unul ca Grillparzer, pe spune Brunnig, nu-i ținea această lui Beethoven. Sovînismul lui de burghez vienez era rănit. „Nu i s-a dat oare destul sprijin la Viena, exclăma el, că să nu mai fi avut nevoie de pomână din străinătate?”.

¹ E. 12 dintr-un mîc Cornet de schife, lăsat moștenire de Schindler la König. Bibl. din Berlin. Schindler a însemnat delesubî: „Notele scrise pe această pagină sînt ultimele pe care le-a scris Beethoven în prezența mea, cu vreo zero, douăsprezece zile înainte de moarte”.

Paul Bekker a reproduș această scrișă în facsimile, în ediția mare a lucrării sale, *Beethoven*.

² Cf. primul meu volum din *Marile epoci creatoare*.

Epigonii

A doua zi, tânărul pictor Joseph Danhauser a luat mlașcul feței și a desenat-o; dar nici masca și nici desenele nu dau o imagine exactă, rădî înainte de asta să și năpustiseară asupra mortului ciopîrlitorii Facultății, medicii, care i-au deschis corpul pentru autopsie și i-au retras organele auzului. Mai veridice sînt schițele impresionante ale pictorului Teltcher, care începuse să-l picteze pe Beethoven în ultimele torturi ale agoniei; dar Breuning, rănit în pietatea lui i-a interzis să continue.

În ziua de 22, s-a desfășurat în jurul mortului o tristă scenă balzaciană între cei trei oameni mai apropiați, prin sânge sau prietenie; o luptă pentru moștenire. Fratele loaz, Breuning și Schindler (de reținut cu atenție, deoarece îl vom vedea îndată pe Schindler negînd că ar fi avut cunoștință!) și-au căutat pe Beethoven înăsa printru hirtile lui șapte acțiuni hancare¹. Le-au cautat, au răscolit totuși și nu le-au găsit, Ioaz i-a acuzat pe Breuning și pe Schindler de a le fi sustras, Miserabilul nici nu așteptase să îi mori fratele lui ca să încerce, în ajun, să șterpelească tot ce rămăsese în casă. Breuning și Schindler îl dăduseră afară. Se răzbură². A urmat o

¹ Cum să nu fi știut cănd îl văzuse, la 5 ianuarie, pe Beethoven scriind aceasta, în ultimele sale cuvinte, către doctorul Bach?

² „Rețetele lui Beethoven s-au arătat în momentul cel mai jenant; nici nu murise bine, ciudă s-a vrut fratele lui care voia să câștige totuși, chiar cînd o mie de oameni de la Londra - dar nîl țam dat pe ușa afară. Asemenea scene s-au petrecut înaintea patului de moarte al lui Beethoven.” (Sens. Schindler Moscheles. 41V 1837).

Epilog

Ne-am petrecut veseliul tovarăș puă la pragul lumii celor vii. Deopăna îl ținem de mână el se duce, se furiseaza pe celălalt tărâm. Nu mai păstrăm imaginea familiară și schimbătoare, căreia am încercat de altele ori să-l fixăm portretul, la felurite stații ale vieții sale. La porțile vieții, tot ce-i trecător și mortifer în cur, pierde ce ținem. Cântărețul tras a dispărut: în mâinile noastre de fii mai păstrăm doar lira lui Orfeu. Arta lui, Opera lui. Ea este, și răzino. Cel cărnia i se adresează cuvintul magic și lui Finlân:

L'entra aux êtres
(„Să ajungi să îi vezi ce ești!”)

A ajuns. Să învățăm deci să-l cunoaștem. În clipa când scriu ultimele rânduri din acest caiet de bord, unde am însemnat lungă călătorie zbuciumată a mare-lui pilot al muzicii, care și-a purtat nava în furtună cu o mână neînduplecată, și cu un ochi cărnia nici o umbră, ulci a tradă nu i-au putut înțelega vrendată împozimeea -- sa perelluim cartea cu efieția, nu a celui viu a celui care a murit: - și a celui moștăi tu care ne ținem!... a geniovlă.

Geniul lui Beethoven s-a impus omenirii. Este noul din *Majores Dei* (cei mari), recunoscul oficial. La serbările Centenarului la Viena, în 1927, s-au adunat ca să-i aducă omagiu! conducători de stat și reprezentanții tuturor guvernelor. În concerte, mulțimile Europei freamată mereu.

Convorbirile lui Beethoven

Am vorbit într-o carte precedentă (*Cinzeul Învierii*, voi II, p. 577 și urm.)¹ despre *Caietele de convorbiri* ale lui Beethoven, exprimându-ne regretul că, din 1922, publicarea lor s-a oprit la primul volum.

Acum, publicarea lor a fost reluată, trecând din mâinile lui Walter Nohl în ale lui Georg Schünemann, deosebit de calificat pentru lectura de autografe ale muzicienilor². Cu toate că nu sfințea încă decît la primele volume, am ținut, pentru cititorii noștri, să reînnoiesc provizia de informații de primă mînă asupra glădiei lui Beethoven și a anturajului său.

Dar, mai întîi, avem de încheiat o socoteală cu una din vechile noastre cunoștințe : Schindler. Am încercat să fim drept față de acest personaj, care, la rîndul său, nu a fost drept față de pedantul ursuz, înțepat, scurțos, pe care vîrsta l-a posomorît. Devotamentul lui față de Beethoven îl scuză în ochii noștri dorința geloasă și îndărătnică de acapărare. Timp de o treime de veac, el a jucat în Europa muzicală rolul măștii de cerdac a cărei moaștele ; avea pretenția să se împărtășească din venerația arătată sfîntului său. Și n-ar fi fost rău, dacă și-ar fi respectat sfîntul. Își luase acest angajament, în cea

¹ E vorba de ediția în limba franceză (n. tr.).

² Ludwig von Beethoven's Konversations Heft, im Auftrag der Preussischen Staatsbibliothek Margg. von Georg Schünemann, 1942-1942, Max Hesses Verlag, Berlin.

Vol. I : Caiete I-X (februarie 1818 — martie 1820).

Vol. II : Caiete XI-XXI (aprilie 1820 — februarie 1823).

Ediție excelentă, colecționată cu mare grijă. Regretăm numai că a înalt în umbră primul volum, apărut dinainte, al ediției inițialei lui Nohl, și importanța lui lucrării preliminare, de cercetare a întregii colecții de Caiete de convorbiri ale lui Beethoven.

Beethoven și Grillparzer

Celebrul discurs funebru al lui Grillparzer, spus de Anschutz la poarta cimitirului, a fost reprodus în cartea de „Amintiri” a lui Gerhardt v. Breuning, după manuscrisul închinat de Grillparzer lui Stefan v. Breuning. A fost completat cu alte două discursuri ale lui Grillparzer, unul citit șase luni mai târziu, la inaugurarea monumentului de pe mormântul lui Beethoven, celălalt pentru inaugurarea monumentului de la Heiligenstadt.

Este interesant de urmărit variațiile opiniei lui Grillparzer despre Beethoven, care i-a stăruit întotdeauna admirația, dar l-a stîngherit și iritat, în secolul, concepțiile sale, armonioase dar timorâte, despre muzică. Pe măsură ce se îndepărtează de amintirile despre Beethoven în viață și despre moartea lui, care l-a răscălit, judecățile sale lasă un loc mai mare cîtlicii. Discursul lui funebru la cîmțîr este un omagiu mare, căruia nu-i putem imputa decît tendința lui Grillparzer de a-i atribui autorului *Eroicii* propria sa natură de sensibil, pe care cel mai mic contact îl înspăimîntă și care se retrage ca să scape de el. Dar elogiul făcut artistului este fără rezerve:

„Cine se poate măsura cu el? Asemeni lui Behebot, nu străbate mările. În zbor împetnos, așa a parcurs el cîmpul

¹ Heinrich Anschutz o poveste, în *Erinnerungen aus dessem Leben und Wirken*, că în ultimul moment, cînd s-a știut că trebuie să se citească un discurs funebru la mormînt, s-au ridicat proteste violente, și a fost optat să între în cîmțîc: era interesul să se pronunțe chiar cîteva cuvinte de prietenesc rămes bun. A trebuit să citească discursul în data parții Manifestării n avut astfel și mai mult efect. „Lumea asculta cuvintele lui Grillparzer, scrie Anschutz, ca pe cea mai mișcătoare urducă (die erquickendste Predigt).”

**Beethoven
și societatea evreiască din timpul său**

Există un capitol din viața lui Beethoven care nu a fost scris niciodată și care are totuși un interes de actualitate -- este acela al raporturilor lui Beethoven cu evreii.

Aceste raporturi au fost considerabile, dar cunoașterea lor a fost falsificată de omul care și-a atribuit titlul exclusiv de „Prieten al lui Beethoven”, și și-l imprimă pe cărțile de vizită : Anton Schindler. El a fost, desigur, un apărător devotat al memoriei lui Beethoven. Dar Dumnezeu să păzească marile amintiri de acei apărători care le confiscă în folosul lor și le fac să slujească meschinăriei lor intelectuale, susceptibilităților și resentimentelor lor înăcrite ! Până la urmă toată suma răului s-a amalgamat atât de inextricabil cu binele, încât ne întrebăm dacă n-au vătmănat mai mult decît au servit adevărata istorie a aceluia cărui ei își pernuț să-i uzurpe vrea. În cazul precis al lui Schindler, se mai adaugă încă un motiv de confuzie, și anume deficiențele lui deplorabile de memorie, care l fac să incurcă datele și amintirile, chiar cînd la mijloc nu era nici un interes ; cu zilit mai mult, palima deforma fără nici o greutate această materie moale și nesigură -- fără ca el să aibă măcar conștiința acestei deformări. A omis, de la o ediție la alta a *Biografiei* scrise de el, de la 1840 la 1860, să se dezmință pe el însuși, să fabrice un alt terot, care să se potrivească cu toanțele lui, cu certurile și artagurile lui de batrin cicălit. Una din faptele lui rele a fost că a voit să lara din Beethoven un antisemit. Pe timpul cînd Wagner publica sub pseudonimul de „Freigeist” cunoscutul său pamflet : *Judaismus in musikal* (1850), Schindler a insistat că Beethoven fusese un precursor al lui „Freigeist”, și că-i ura

NOTĂ LA CAPITOLUL PRECEDENT

Iată pasarele din cele patru sau cinci scrisori care au fost scoase în relief de unii biografi, spre a-i atribui sentimente antisemite.

Scrisoarea din 15 decembrie 1820, către Franz Hoffmeister. „Puteți să-mi fixați prejucile: și cum nu știți nici evreii nici italienii, și nici eu nu știu, ne vom înțelege oricum...” Dar, în 1820, cum observă Braunstein, din 18 opere publicate, 15 apăraseră la editori italieni, numai 3 la germani și nici una la evrei. Iar în urmă, Beethoven nu s-a sfîșit să trateze cu italienii (Artaria, Mollo, Cappi, Murbetti, Boldrini) și cu evrei.

Scrisoarea din 28 noiembrie 1820, a lui Franz Brentano, pe tema negocierilor cu Simrock din Bonn pentru *Missa Solennă*. Îi roagă să aibă grijă de interesele lui „față de jidovii de editor” (*und bitte Sie dann, was möglich ist, hierbey zu meinem Vortheil gegen den jüdischen Verleger eine kleine Aufmerksamkeit anzuwenden*).

Dar, nu era nicipeună vorba, în 1820, de un editor evreu (Schlesinger n-a intrat în arenă decît în 1824). Acel „jüdischer Verleger” nu putea fi decît Simrock, de laoc evreu, vechiul său profesor din copilărie și din tinerețe de la Bonn, colegul său la orchestra de curte, și editor, de la care își hrănea marea lui foame de lecturi muzicale. Dacă, așa cum pare evident, sensul de „jidov” se referă la Simrock, care nu era evreu — numai fiindcă între ei erau discuții oneste (un tirg în lădovii de aur, pe care unul îl interpreta ca păs-tol¹, iar altul ca diamant), am avea aci un exemplu tipic

¹ Monedă de aur pe 24.